

Masterplan Rijnland Instituut 2020-2024 versie 2.1

Samenvatting

Voorliggend masterplan beschrijft de ambitie van het Rijnland Instituut.

1. Historie

Het Rijnland Instituut is een samenwerkingsverband in de Eems-Dollard-Regio. **Het doel van het Rijnland Instituut is het ontwikkelen van een duurzaam grensoverschrijdend kennisnetwerk voor regionale ontwikkeling in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland.** Binnen de context van een Europa van vitale regio's treedt het Rijnland Instituut als een Duits-Nederlands samenwerkings-instituut. Het is een netwerk waarin kennis wordt ontwikkeld, gedeeld en toegepast door en voor het regionale beroepsonderwijs (hbo en mbo) en met partners in de beroepenvelden op het gebied van de Duits-Nederlandse internationalisering. Door krachtenbundeling van de beroepsonderwijs-instellingen aan beide kanten van de Nederlandse-Duitse grens speelt het instituut in op het arbeidsmarktrelevant opleiden en scholen in de Euregionale kenniseconomie. Als onderdeel van de EDR-regio draagt het Rijnland Instituut bij aan het grensoverschrijdend wonen, werken, leven en studeren.

2. Maatschappelijke betekenis van Rijnland Instituut

De ambitie van het Rijnland Instituut is:

Het Rijnland Instituut bevordert de regionale ontwikkeling in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland door het opzetten en onderhouden van een duurzaam kennisnetwerk gericht op het grensoverschrijdend opleiden, scholen en werken. In de Noordelijke provincies (en Overijssel) en de deelstaten Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen onderhoudt het instituut een grensoverschrijdend netwerk, voert het grensoverschrijdende projecten uit en stimuleert het duurzame samenwerkingsverbanden tussen overheid, beroepsonderwijs en bedrijfsleven met als doel het stimuleren van grensoverschrijdend wonen, werken, leven en studeren.

Het instituut focust zich voor het beroepsonderwijs op drie inhoudelijke thema's: (I) **Technologie, energie en zorg**, (II) **Toerisme** en (III) **Taalverwerving en cultuur**. Dit zijn de prioriteiten van het instituut. Binnen deze drie thema's zijn **grensoverschrijdende competentieontwikkeling** en **Human Capital** gemeenschappelijke onderwerpen. Het masterplan bevat een beschrijving en analyse van de grensoverschrijdende maatschappelijke opgaven in de regio Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noordwest-Duitsland die leidend zijn voor deze drie thema's.

Hieruit blijkt dat de drie thema's van het instituut goed passen binnen de agenda van de grensoverschrijdende samenwerking in de regio Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noordwest-Duitsland. Deze thema's zijn ook passend bij de ambities van de deelnemende scholen en samenwerkingspartners.

3. Centre of Expertise

Het instituut wil deze ambitie realiseren door het ontwikkelen van een **Centre of Expertise** gericht op het grensoverschrijdend werken, studeren, onderzoeken, wonen en leven.

De te ontwikkelen Centre of Expertise beoogt de Duits-Nederlandse samenwerking te versterken door de ontwikkeling van een duurzaam kennisnetwerk voor grensoverschrijdend onderzoek, onderwijs en werk. Enerzijds zal de nadruk liggen op het versterken van grensoverschrijdende netwerken binnen de subsystemen onderzoek, onderwijs en werk om de samenwerking tussen wetenschappers, docenten en tussen bedrijven kwalitatief en kwantitatief uit te breiden. Anderzijds moet de samenwerking tussen de subsystemen worden versterkt om duurzame partnerschappen tussen onderzoek, onderwijs en werk op te bouwen.

De doelstellingen zijn het vergroten van de kennis van grensoverschrijdend werk, het verbeteren van de permeabiliteit in het onderwijs, het verbeteren van de wederzijdse erkenning in het onderwijs, het versterken van de ontwikkeling van binationale educatieprogramma's en het versterken van duurzame innovatie, met bijzondere aandacht voor grensoverschrijdende bedrijfsmodellen.

4. Projecten per thema

Per thema zijn de belangrijkste projecten beschreven in het masterplan. Kortheidshalve is hierna alleen een overzicht opgenomen. Voor een inhoudelijke toelichting wordt verwezen naar het masterplan.

Competentieontwikkeling en Human Capital	Centre of expertise		
	Technologie, energie en zorg	Toerisme	Taalverwerving en cultuur
	Zorgopleiding/ plegewissenschaft (hbo)	Ontwikkeling van blue hub (cross-over met zorg)	Grensoverschrijdende stageplaatsen, PraktiTrans
	Ontwikkeling techniekopleiding mbo o.b.v. euregionale competenties	Ontwikkeling mbo opleiding o.b.v. euregionale competenties	Leren zonder grenzen / Internationale Trade Project
	Doorontwikkelen master Polymer Engineering		Leergang Duitslandstudies
Het bevorderen van het volgen van excellentieprogramma's	Het bevorderen van het volgen van excellentieprogramma's.	Het bevorderen van het behalen van Goethe-certificaat	

5. Ontwikkeling governancestructuur

De afgelopen jaren heeft het instituut sterk ingezet op de samenwerking met de partners. De huidige governance heeft een vorm van netwerkstructuur, waarbij sprake is van een convenant/ overeenkomst. Deze vorm van binding vertraagt het aangaan van toekomstbestendige relaties (met name aan de Duitse zijde), wat resulteert in een onevenwichtige participatie. Het Rijnland Instituut doet onderzoek naar een meer toekomstbestendige wijze van organiseren.

6. Capaciteit en middelen

Het masterplan bevat een overzicht van de personele omvang en kosten van het instituut.

Masterplan Rijnland Instituut 2020-2024

1. Rijnland Instituut

1.1. Samenwerken aan grensoverschrijdend opleiden en werken

Het Rijnland Instituut is een samenwerkingsverband in de Eu- en EDR-regio. **Het doel van het Rijnland Instituut is het ontwikkelen van een duurzaam grensoverschrijdend kennisnetwerk voor regionale ontwikkeling in Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noord-west-Duitsland.** Binnen de context van een Europa van vitale regio's treedt het Rijnland Instituut als een Duits-Nederlands samenwerkingsinstituut. Het is een netwerk waarin kennis wordt ontwikkeld, gedeeld en toegepast door en voor het regionale beroepsonderwijs (hbo en mbo) en met partners in de beroepenvelden op het gebied van de Duits-Nederlandse internationalisering. Door krachtenbundeling van de beroepsonderwijsinstellingen aan beide kanten van de Nederlandse-Duitse grens speelt het instituut in op het arbeidsmarktrelevant opleiden en scholen in de Euregionale kenniseconomie. Als onderdeel van de Eems-Dollard-Regio draagt het Rijnland Instituut bij aan het grensoverschrijdend wonen, werken, leven en studeren. Het Rijnland Instituut leidt op voor Europa, een Europa van vitale regio's. Zo bereidt het Rijnland Instituut studenten voor om blijvend maatschappelijk betekenisvol te zijn. Het instituut werkt samen met de onderwijsinstellingen aan een sterke "Euregio"¹.

De partners van het Rijnland Instituut zijn de betrokken onderwijsinstellingen aan Nederlandse en Duitse zijde van de grens. Deze houden zich bezig met het uitwisselen van grensoverschrijdende kennis en werken samen naar één sterke, vitale Europese kennisregio toe voor de young professionals, ons gezamenlijk Human Capital.

De Nederlandse partners zijn:

NHL Stenden Hogeschool, Alfa-college en Drenthe college, en sinds een halfjaar ook de Hanze Hogeschool. Deze onderwijsinstellingen hebben meerdere opleidingslocaties in de provincies Drenthe, Friesland, Groningen en Overijssel. Aan Nederlandse zijde wordt in projectvorm ook samengewerkt met het Graafschap College in Doetinchem.

De Duitse partners zijn:

Aan de Duitse zijde van de grens is Hochschule Osnabrück (Standort Lingen) partner van het Rijnland Instituut en wordt nauw samengewerkt met BBS² Lingen Wirtschaft und Verwaltung in projectvorm. In juni 2019 zijn de volgende BBS's vanuit Nedersaksen aangesloten met een intentieverklaring: GBS Osnabrück Am Westerberg, BBS Lingen Agrar und Soziales en BBS Lingen Technik und Gestaltung. De samenwerking met GBS Nordhorn³ is eveneens middels een intentieverklaring gerealiseerd en daarmee zijn deze alle associate partners.

Naast de genoemde onderwijsinstellingen zijn er nog verschillende instellingen die weliswaar een minder grote rol spelen, maar alsnog erg belangrijk zijn voor het kennisnetwerk van het Rijnland Instituut. Deze worden aangeduid als participanten. Hieronder wordt zichtbaar gemaakt dat het Rijnland Instituut onderdeel is van het noordelijke grensoverschrijdende kennisnetwerk.

¹ Euregio is hier bedoeld als een grensoverschrijdende Europese regio.

² BBS: Berufsbildende Schule

³ Officiële naam: Gewerbliche Berufsbildende Schulen des Landkreises Grafschaft Bentheim

Afbeelding 1. Weergave noordelijke kennisinfrastructuur.

De naam van het Rijnland Instituut is geënt op het gedachtegoed van het Rijnlandse model, dat als tegenhanger geldt van het Angelsaksische model gestoeld op het neoliberalisme van de vrije markt. Met het Rijnlands model als inspiratiebron bevordert het instituut het grensoverschrijdend opleiden en werken. Het Rijnlands model benadrukt het belang van het overleg met alle betrokkenen ('stakeholders') en gaat uit van een lange termijn perspectief. Deze sociale marktbenadering staat voor een cultuur waarbij met de verschillende partijen en stakeholders rekening wordt gehouden, voor solidariteit, voor waardering voor vakmanschap en voor andere waarden dan alleen geld, zoals kwaliteit en geluk.

Vanuit de eerste jaren, merkt het Rijnland Instituut nu dat er meer behoefte komt aan focus: 'waar staat het Rijnland Instituut nu voor' en 'hoe verhouden de verschillende belanghebbenden zich tot elkaar'. Hierbij gaat het met name om de inhoudelijke afstemming, de koppeling met bedrijven, de nieuwe producten en processen die het Rijnland Instituut oplevert (gelinkt aan de gevraagde competenties vanuit het mkb) en de organisatiestructuur (governance).

1.2. Masterplan Rijnland Instituut

Dit masterplan beschrijft de ambities en prioriteiten van het Rijnland Instituut voor de periode 2020-2024. Dit masterplan moet gezien worden als een **adaptieve agenda**. Dat wil zeggen dat het een levend document is dat tussentijds wordt geëvalueerd en wordt bijgesteld. Dit geldt ook voor de prioriteiten.

Van belang is dat de partners samen afstemmen en waar nodig aanpassen naar aanleiding van nieuwe prioriteiten. Na twee jaar wordt een **tussenevaluatie** uitgevoerd waarbij de externe partners (overheden-bedrijven-onderwijsinstellingen) worden betrokken. De uitkomsten van deze tussenevaluatie kunnen leiden tot aanpassing of aanvulling van de prioriteiten. In volgorde van activiteiten is het masterplan als volgt tot stand gekomen:

- Op basis van informatie van de stuurgroep, provincie en gemeente, de evaluaties, de vernieuwde Human Capital Agenda, en andere relevante stukken is een eerste, conceptversie van het vijfjarenplan opgesteld.
- De conceptversie is besproken met de stuurgroep voor nadere concretisering.
- De aangescherpte versie heeft als input gediend voor de ontwerpessie met de diverse stakeholders, om betrokkenheid te creëren bij alle belanghebbenden.
- Op basis van voorgaande stappen is een gefaseerd en integraal concept van het masterplan opgesteld en een strategische verkenning gedaan naar de passende governancestructuur voor het Rijnland Instituut.
- 10 december is een definitief concept masterplan opgeleverd ter accordering van de stuurgroep en als onderlegger voor subsidieaanvragen.

Dit document bestaat uit de volgende onderdelen. Hoofdstuk 1 schetst de maatschappelijke betekenis van het Rijnland Instituut. In hoofdstuk 2 staat de regionale context in Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noordwest-Duitsland centraal. Hoofdstuk 3 beschrijft de uitvoeringsagenda het Rijnland Instituut. De rollen en doelgroepen van het instituut worden in hoofdstuk 4 behandeld. Het masterplan wordt afgesloten met hoofdstuk 5 organisatievorm en middelen van het instituut.

1.3. Maatschappelijke betekenis van Rijnland Instituut

Het Rijnland Instituut ontleent zijn bestaansrecht aan de betekenis die het heeft voor de partners. Er wordt gewerkt vanuit een quadruple helix-constructie, de samenwerking tussen overheid, onderwijs, ondernemers en burgers, waardoor er goede contacten zijn met de euregionale spelers. Het Rijnland Instituut heeft als doel op te leiden voor Europa, een Europa van vitale regio's. Het instituut vult deze betekenis in door op te treden als een '**kennisconsulaat**' met een adaptieve agenda ter versterking van de arbeidsmarkt, het ondernemerschap en het beroepsonderwijs in de grensregio. Het Rijnland Instituut wil een voorbeeld zijn voor andere grensregio's in Europa en ontwikkelt een Centre of Expertise voor euregionale competenties.

De **ambitie van het Rijnland Instituut** is:

Het Rijnland Instituut bevordert de regionale ontwikkeling in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland door het opzetten en onderhouden van een duurzaam kennisnetwerk gericht op het grensoverschrijdend opleiden, scholen en werken.

Het instituut wil deze ambitie realiseren door ondermeer het ontwikkelen van een **Centre of Expertise**. Hiermee beoogt het instituut de Duits-Nederlandse samenwerking te versterken, het creëren van een **duurzaam kennisnetwerk** voor grensoverschrijdend onderzoek, onderwijs en werk en het versterken van duurzame innovatie. Het voert daartoe het grensoverschrijdende projecten uit en stimuleert het duurzame samenwerkingsverbanden tussen overheid, beroepsonderwijs en bedrijfsleven. Met de realisering van deze ambitie streeft het instituut ook naar Europese erkenning op het gebied van Euregionaal leren en werken door beroepsonderwijs, bedrijfsleven en overheden. Het Rijnland Instituut wil zich meer gaan richten op de Euregionale context, één van de prominente kenmerken van de regio. De arbeidsregio en de kennisregio waarin het Rijnland Instituut zich bevindt, kent een steeds meer internationale context.

Focus:

Het instituut focust zich voor het beroepsonderwijs op drie inhoudelijke thema's: (I) **Technologie, energie en zorg**, (II) **Toerisme** en (III) **Taalverwerving en cultuur**. Dit zijn de prioriteiten van het instituut. Binnen deze drie thema's zijn grensoverschrijdende competentieontwikkeling en Human Capital gemeenschappelijke onderwerpen. Deze onderwerpen komen voor in alle thema's en versterken de onderlinge verbinding tussen de drie thema's.

2. Externe omgeving

In dit onderdeel staat de externe omgeving van het Rijnland Instituut centraal. Eerst wordt de context van het grensoverschrijdend werken, studeren en ondernemen behandeld en vervolgens wordt de regionale context van Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noordwest-Duitsland beschreven. Op basis van de maatschappelijke opgaven van de regio Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noordwest-Duitsland worden de drie prioriteiten van het Rijnland Instituut gematcht.

2.1 Grensoverschrijdende samenwerking Nederland-Duitsland

Het Rijnland Instituut heeft als doel op te leiden voor Europa, een Europa van vitale regio's. De Euregio⁴ en Eems-Dollard-Regio (EDR) is hierin dus een belangrijk onderdeel. Hieronder gaan we met name in op de samenwerking tussen Nederland en Duitsland (specifiek Nedersaksen), met een focus op de grensregio Groningen-Drenthe-Overijssel met Weser-Ems.

Vanuit Duits perspectief (specifiek Nedersaksen) is er behoefte aan een verdere verbetering van de grensoverschrijdende samenwerking met Nederland. Al meer dan 50 jaar bestaat er een hechte en vriendelijke relatie tussen Nedersaksen en Nederland, welke is geworteld in de diverse contacten van de gemeentelijke actoren aan beide zijden van de grens (sinds 1958). Hieruit zijn verscheidene initiatieven ontstaan, zoals het programma INTERREG A. De fracties van SPD en CDU hebben een motie ingediend om de grensoverschrijdende samenwerking met Nederland te versterken (deelstaat Nedersaksen, Hannover, 28 maart 2019 en 3 september 2019). Het deelstaatarlement roept de deelstaatregering op om in te zetten op diverse projecten waaronder:

- samenwerken met Nederland, de EU-Commissie en het Europees Parlement om ervoor te zorgen dat het INTERREG-programma in Duitsland-Nederland voortgezet wordt in de territoriale context van vandaag en met voldoende Europese financiering is uitgerust;
- het zo breed mogelijke erkennen van kwalificaties om de huidige belemmeringen voor de erkenning van beroepskwalificaties uit Nederland weg te nemen;
- onderzoeken of het kan worden vergemakkelijkt dat leerlingen en studenten - mogelijk optioneel - aanvullende opleidingsmodules volgen, idealiter als onderdeel van hun initiële opleiding, in het andere land;
- de oprichting van "Euregio-profielscholen" op basis van ervaringen in Noordrijn-Westfalen en om te onderzoeken of Europese scholen in het grensgebied met Nederland sterker dan voorheen kunnen worden betrokken bij grensoverschrijdende educatieve samenwerking.
- Duits-Nederlandse samenwerkingsprojecten op universiteiten en hogescholen op basis van het model van de European Medical School (EMS) Oldenburg / Groningen te intensiveren of de voorwaarden scheppen voor verdere samenwerking⁵.

De arbeidsmarkten van Nedersaksen en Nederland zijn duidelijk van elkaar gescheiden⁶. Door de zogenaamde 'grenseffecten' ontstaan er belemmeringen in de grensoverschrijdende samenwerking. Aan beide kanten van de grens bestaan er verschillende structuren van de bevolking, de arbeidsparticipatie en de economie. Grensoverschrijdende mobiliteit op de arbeidsmarkt en in het onderwijs is nog nauwelijks aanwezig. De grensregio's zijn duidelijk sterker verbonden met de respectievelijke nationale arbeidsmarkten dan met elkaar. De arbeidsparticipatie is in het Nederlandse en Nedersaksische grensgebied vrijwel gelijk. De economische structuur en organisatie van arbeid (voltijd-deeltijdwerken) verschilt aan beide kanten van de grens.

⁴ Met Euregio wordt het openbare lichaam bedoeld dat ten zuiden van het EDR gebied opereert.

⁵ 2019-03-28 Beschluss LT 18-03369 Zusammenarbeit mit NL verbessern

⁶ Arbeidsmarkt Grensregio NL-NI CBS, 2016

Sinds 2016 is dit enigszins veranderd, maar de behoefte om dit sterker met elkaar te verbinden is er aan beide zijden.

Begin 2017 bracht het interbestuurlijke actieteam Grensoverschrijdende Economie en Arbeid (GEA) de rapportage 'Grenzen slechten, regio's verbinden, mensen bewegen'⁷ uit. Op zeven onderwerpen inzake grensoverschrijdende economie en arbeidsmarkt heeft het actieteam de huidige situatie in kaart gebracht. De zeven onderwerpen zijn: informatievoorziening, arbeidsbemiddeling, buurtaal en cultuur, diploma-erkenning, stages en leerwerkplekken, bereikbaarheid en ondernemerschap.

Eind 2017 is het Actieteam GEA opgeheven. Het werk dat is geleverd door het Actieteam GEA heeft de basis gelegd voor de nieuw ontstane dynamiek in Den Haag en Hannover (Nedersaksen) ten aanzien van grensoverschrijdende samenwerking. Dit heeft geleid tot een nieuwe governancestructuur tussen Nederland en Nedersaksen, zoals beschreven in de samenwerkingsagenda. De nieuwe governance (GROS) moet leiden tot een betere en meer structurele dialoog en duurzaam partnerschap met vertegenwoordigers van de deelstaatregering van Nedersaksen in Hannover. Het priemaat voor de samenwerking met de buurlanden komt daarbij meer bij de grensregio's te liggen. De inzet van het Rijk, de samenwerkende grensprovincies en grenssteden/gemeenten is gericht op het beter benutten van de kansen die grensoverschrijdende samenwerking biedt. Daarnaast wordt gewerkt aan het aanpakken van de belemmeringen die grensoverschrijdend werken, ondernemen en studeren in de weg staan. Tot slot wordt ingezet op een duurzame en structurele grensoverschrijdende samenwerking. Het resultaat is een gedeelde Samenwerkingsagenda Nederland-Nedersaksen rond thema's als Economie & Arbeidsmarkt, Energie & Klimaat, Infrastructuur & Bereikbaarheid en Natuur & Water.

Op het gebied van onderwijs gaat het onder meer om het wegnemen van belemmeringen zoals rond diploma-erkenning en het verzilveren van kansen zoals meer stages en leerplekken en het verkrijgen van kennis van buurtaal en cultuur. Op het gebied van economie en arbeidsmarkt zijn techniek, zorg, energie, toerisme en zorg belangrijke sectoren voor de grensoverschrijdende samenwerking van Nederland en Nedersaksen. De partijen hebben hierop maatschappelijke opgaven geformuleerd die grensoverschrijdend zijn.

Samenvattend

Uit de analyse blijkt dat vanuit Duits (specifiek Nedersaksen) en Nederlands perspectief de behoefte aan grensoverschrijdende samenwerking toeneemt. Dit blijkt onder meer uit de Samenwerkingsagenda Nederland-Nedersaksen en eerder genoemde GEA-actiepunten. De betrokken partijen richten zich op het beter benutten van de kansen die grensoverschrijdend samenwerking biedt en het aanpakken van de belemmeringen die grensoverschrijdend werken, ondernemen en studeren in de weg staan. De drie prioriteiten van het Rijnland Instituut (Technologie, energie en zorg; Toerisme; Taalverwerving en cultuur) passen binnen het kader van de Samenwerkingsagenda Nederland-Nedersaksen en dragen bij aan de grensoverschrijdende samenwerking.

2.2 Regionale context Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en Noordwest-Duitsland

Dit masterplan past binnen de regionale context van Noord-Nederland (inclusief Overijssel) en de deelstaat Nedersaksen. Deze grensgebieden vertonen veel overeenkomsten⁸ en lijken op elkaar⁹.

⁷ Het interbestuurlijk actieteam bestaat uit vertegenwoordigers van de grensgemeenten, provincies, de VNG, Euregio's MKB-Nederland en de Rijksoverheid.

⁸ KvK, Focus op verbinden; Grensoverschrijdend ondernemen in Noord-Nederland en Noord-Duitsland. Leeuwarden, april 2013

⁹ Verdere toelichting in het meerjarenplan 2017-2020

Aan beide kanten van de grens wordt samenwerking gezocht om het grensoverschrijdend ondernemen, werken en studeren te versterken. Hierbij ligt de nadruk op het bevorderen van ondernemerschap bij studenten. Zij worden opgeleid tot ondernemende studenten die binnen de regio een bijdrage leveren aan het ondernemersnetwerk en aan grensoverschrijdend ondernemen, met als doel het versterken van de bedrijvigheid aan beide kanten van de grens. Juist in tijd van toenemende internationale concurrentie en schaalvergroting, kan grensoverschrijdend samenwerken een extra impuls geven aan het MKB in de regio. Daarnaast wordt het grensoverschrijdend ondernemen versterkt door de samenwerkingsverbanden die organisaties met elkaar aangaan rondom het opleiden van studenten. Hierna wordt dieper ingegaan op de ambities van drie Nederlandse provincies: Groningen, Drenthe en Overijssel.

2.3 Provincie Groningen

Versterking van de samenwerking met de Duitsland is een belangrijk speerpunt voor de provincie Groningen. De thema's met Duitsland zijn: **grensoverschrijdende economie / arbeidsmarkt, mobiliteit, energietransitie, Eems Dollard**¹⁰. Dat samenwerken bij het thema energietransitie steeds belangrijker wordt, blijkt ook uit het feit dat op 27 augustus jl. een Hamburgse delegatie gemeente Groningen heeft bezocht om te praten over de uitdagingen van de energietransitie en de kansen van groene waterstof¹¹. Tijdens dit bezoek is ook een samenwerkingsovereenkomst getekend om de samenwerking meer vorm te geven¹².

Ook blijkt uit de in maart 2019 gepubliceerde routekaart 'Leven Lang Ontwikkelen in Groningen' van de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland een duidelijke behoefte aan meer samenwerking in de regio. Om ervaring met deze routekaart op te doen is voorgesteld om te beginnen met een pilot **Energietransitie en Arbeidsmarkt** in Groningen.

De behoefte om over de grenzen heen samen te werken, blijkt ook uit het coalitieakkoord 2019-2023¹³. De samenwerking rondom de het Eemsestuarium, de realisatie van de Wunderline en grensoverschrijdende economische samenwerking in de EDR-regio worden hierin benoemd.

Groningen kent een aantal kansrijke sectoren waaronder de chemische sector, de agrarische sector, **de zorg, energie, recreatie en toerisme** en bedrijven in de circulaire economie. De provincie beschikt over een sterke **digitale sector** die kansen biedt voor hoogopgeleiden en vakkrachten. De provincie ondersteunt **recreatie- en toerismeondernemers** bij de digitale profilering, faciliteert de ondernemers bij het gezamenlijk maken van arrangementen en ondersteunt bij de acquisitie en organisatie van grootschalige evenementen in Groningen.

Samenvattend

De provincie zet in op de versterking van de grensoverschrijdende economische samenwerking in de EDR-regio. Voor Groningen worden als kansrijke sectoren benoemd: **de zorg, energie, recreatie en toerisme**. Dit sluit goed aan bij de drie genoemde thema's van het Rijnland Instituut.

¹⁰ Verdere toelichting in het meerjarenplan 2017-2020

¹¹ <https://www.dvhn.nl/groningen/stad/Hamburg-en-Groningen-willen-voorop-lopen-in-ontwikkeling-waterstof-economie-24769918.html>

¹² Kooperation zwischen Hamburg und Groningen, 28.08.2019/bwvi28d, PRESSESTELLE DES SENATS

¹³ Verbinden, versterken, vernieuwen. Coalitieakkoord provincie Groningen 2019-2023.

2.4 Provincie Drenthe

Het overgrote deel van de Drentse bedrijvigheid bestaat uit het mkb¹⁴. Ongeveer een derde van alle banen valt binnen de categorie 'vestigingen met minder dan 10 werknemers', waarbij het aandeel zzp-ers de afgelopen periode – in lijn met het landelijke gemiddelde – flink is gestegen.

Drentse werkgelegenheid zit met name in de sectoren **zorg**, handel en industrie. Circa de helft van de banen is te vinden in deze drie sectoren. Twee andere belangrijke pijlers binnen de Drentse economie zijn **vrijtijdseconomie** en landbouw & agribusiness. Naast profilering (zoals bij de TT als voorbeeld van de vrijetijdseconomie), zit de waarde van deze sectoren ook in de bijdrage die ze leveren aan de vitaliteit van het buitengebied. In het landelijk gebied zijn het belangrijke werkgevers en daarnaast zijn ze sterk van invloed op de belevingswaarde van de omgeving.

Er zijn twee sterke stedelijke netwerken met economische activiteiten die duidelijk van elkaar verschillen. Binnen de regio Groningen-Assen ligt de nadruk meer op **ICT**, biomedische technologie, **zorg**, **energie** en zakelijke dienstverlening. In Zuid-Drenthe ligt het accent veel meer op **maakindustrie**, HTSM, (vezel)chemie, logistiek en glastuinbouw. Daarnaast zijn handel en **vrijtijdseconomie** van belang voor deze regio.

De provincie Drenthe heeft in het coalitieakkoord 2019-2023 haar ambities geformuleerd voor de aankomende jaren. Deze ambities betreffen 'Besturen en samenwerken: kijkend over grenzen heen', 'Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven', 'Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten', 'Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig', 'Klimaat en energie: op zoek naar ruimte en draagvlak' en 'Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig'.

Wat betreft het onderwijsaanbod zet de provincie in op het stimuleren van een zo compleet mogelijk onderwijsaanbod, in elk geval op het gebied van zorg, techniek en ICT. **Toerisme, zorg en techniek** worden gezien als belangrijke sectoren voor de werkgelegenheid. De provincie wil jongeren stimuleren om opleidingen te volgen op deze gebieden. Verder stimuleert de provincie een **leven lang leren voor ondernemers en werknemers**.

In de Duitslandagenda¹⁵ zijn ambities geformuleerd voor de intensivering van de samenwerking met Duitsland. De provincie streeft daarbij naar meer **culturele en economische** wisselwerking met de oosterburen. Deze ambitie is uitgewerkt in diverse beleidsprioriteiten; hieronder worden een aantal benoemd, voor een uitwerking wordt verwezen naar bijlage 1.

- Stimuleren grensoverschrijdend ondernemerschap;
- Faciliteren werken over de grens;
- Optimaal ontsluiten onderwijsaanbod;
- Realiseren grensoverschrijdend energiesysteem;
- Bevorderen samenwerking en grensoverschrijdend toerisme;
- Verminderen van barrières in taal en cultuur; vergroten van kennis van buurtaal;
- Bevorderen bewustzijn van cultuurverschillen.

In de Duitslandagenda wordt ook de ontwikkeling van het Rijnland Instituut beschreven. Hier staat vermeld: *Wij zien het Rijnland Instituut als partner in de bevordering van de grensoverschrijdende samenwerking binnen de triple helix van ondernemers, onderwijs en onderzoek. Door kennis te bundelen en een vakgericht netwerk van ondernemers te vormen, kan het Rijnland Instituut in onze visie uitgroeien tot een belangrijk fundament voor vraaggestuurde projectontwikkeling. Dit*

¹⁴ Provincie Drenthe, Economische Koers 2016-2019

¹⁵ Drentse Duitslandagenda 2017-2020; Mensen verbinden. Samen groeien. Provincie Drenthe.

vergt echter wel een duidelijke inhoudelijke focus, een toekomstgerichte organisatie en een grensoverschrijdend partnerschap.

Samenvattend

Grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland is een belangrijke ambitie van de provincie Drenthe. De **gekozen thema's** van het Rijnland Instituut passen goed binnen de Duitslandstrategie van de provincie Drenthe.

2.5 Provincie Overijssel

De sterke mkb-sector, met veel familiebedrijven, draagt bij aan de stevige economische basis van de provincie Overijssel. Hij vormt de ruggengraat en banenmotor van de Overijsselse economie. Bovendien hebben onze regio's elk een helder economisch profiel. De regio Zwolle is succesvol in kunststoffen, e-commerce, gezondheid en agro & food. Twente heeft de moderne maakindustrie High Tech Systemen en Materialen (HTSM), de chemie en ICT drijvende sectoren. De Cleantech Regio kenmerkt zich door haar inzet en werkgelegenheid voor de circulaire economie, maakindustrie en energietransitie.

De provincie Overijssel heeft in het coalitieakkoord 2019-2023 'Samen bouwen aan Overijssel' haar ambities geformuleerd.

Ook vanuit de provincie Overijssel groeit de behoefte aan grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit: *"Wij stimuleren de mobiliteit, binnen sectoren, over sectorgrenzen heen en ook over de grens in Duitsland. Het stimuleren van arbeidsmobiliteit in een veranderende arbeidsmarkt is van belang om werknemers aan het werk te hebben en te houden".*

Verder wil Overijssel talent aantrekken en binden. Zo hebben ze samen met regionale topbedrijven en gemeenten een campagne opgezet om afgestudeerde talenten van binnen en buiten de provincie aan de regio's te binden. Daarbij richten ze zich in het bijzonder ook op Duitsland.

Inzake het grensoverschrijdend samenwerken met Duitsland is in het coalitieakkoord van de provincie Overijssel als ambitie opgenomen: *"De samenwerking met onze Duitse partners Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen willen we verder verstevigen. Dit doen we op basis van de samenwerkingsagenda's en door te blijven investeren in de onderlinge relaties".*

Europa agenda 2016-2020, Duitslandstrategie en actieplan Provincie Overijssel

De provincie heeft sinds 2016 een Europa agenda en Duitslandstrategie waaraan een actieprogramma gekoppeld is. De Europa agenda bevat een agenda-onderwerp over grensoverschrijdende arbeidsmarkt.

De Duitslandstrategie¹⁶ is tot stand gekomen door een wens vanuit Provinciale Staten in 2015 om de blik meer richting Duitsland te richten. De Duitslandstrategie richt onder meer op Noordrijn-Westfalen, Nedersaksen, Baden Württemberg en Beieren. Met het actieplan wil de provincie Overijssel, samen met de partners aan beide zijden van de grens¹⁷:

- Het voor bewoners van de grensstreek grensoverschrijdend werken en dienstverlening gemakkelijker maken. We willen daarmee de leefbaarheid van de grensstreek bevorderen;
- Ondernemers helpen met de internationale ontwikkeling van hun bedrijven, bij vestiging, export, innovatieve samenwerking en personeelswerving.
- Maatschappelijke organisaties stimuleren tot grensoverschrijdende samenwerking;

¹⁶ Overijssel in Europa, Europa in Overijssel. Europa agenda provincie Overijssel 2016-2020. Mei 2016.

¹⁷ Duitslandstrategie Oost-Nederland 'Grenzenloos Noaberschap'; Provincie Gelderland en Provincie Overijssel, 2016.

- De bestaande samenwerkingsrelaties met Duitse overheden verstevigen en opwaarderen om samen aan de opgaven te kunnen werken waar we voor staan.

Samenvattend

De provincie Overijssel zet in op grensoverschrijdende samenwerking en heeft hiertoe ambities geformuleerd in de Europa agenda en de Duitslandstrategie. De gekozen prioriteiten van het Rijnland Instituut sluiten goed aan op deze ambities.

2.6 Conclusie externe analyse voor Rijnland Instituut

Op basis van externe analyse uit blijkt dat:

- In beide landen is er een toenemende behoefte om de grensoverschrijdende samenwerking te intensiveren. De recent aangenomen motie van de fracties van SPD en CDU van de deelstaat Nedersaksen bevestigt dit beeld. De Samenwerkingsagenda Nederland-Nedersaksen bevordert de grensoverschrijdende samenwerking rond thema's zoals Economie & Arbeidsmarkt, Energie & Klimaat, Infrastructuur & Bereikbaarheid en Natuur & Water. Daarnaast voert de grensregio samen met het Rijk de GEA-actiepunten uit gericht op ondernemerschap, arbeidsbemiddeling, informatievoorziening, buurtaal en cultuur, diploma-erkenning, stage- en leerwerkplekken en mobiliteit. De prioriteiten van het Rijnland Instituut passen binnen deze kaders.
- Het ondersteunen van bedrijven bij het aantrekken van goed opgeleide technici en zorgprofessionals en competentieontwikkeling van de huidige medewerkers zijn onderwerpen die volgens de provincies ook grensoverschrijdende samenwerking vergen. Op energie en energietransitie hebben de provincies ook grensoverschrijdende ambities geformuleerd. De prioriteit Technologie, energie en zorg van het Rijnland Instituut sluit goed aan bij deze ambitie.
- Vooral bij de provincies Drenthe en Overijssel worden concrete acties benoemd op het gebied van toerisme. De prioriteit Toerisme sluit goed aan bij de beleidsplannen van de provincies.
- Het speerpunt taalverwerving en cultuur komt herkenbaar terug in de plannen van de provincie Drenthe en Provincie Overijssel. Deze ambities inzake taal en cultuur zijn onder meer opgenomen in de Duitsland agenda (Drenthe) en Duitslandstrategie (Overijssel).

De gekozen prioriteiten van het Rijnland Instituut sluiten dus goed aan bij de provinciale ambities.

3 Uitvoeringsagenda Rijnland Instituut voor 2020-2024

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op de gekozen prioriteiten van het Rijnland Instituut en worden deze verder vertaald in een uitvoeringsagenda voor de periode 2020-2024.

3.1 Prioriteiten Rijnland Instituut

Schematisch zien de prioriteiten er als volgt uit:

Afbeelding 2. Weergave prioriteiten Rijnland Instituut.

Binnen deze drie thema's wil het Rijnland Instituut bijdragen aan het grensoverschrijdend opleiden, werken, studeren en onderzoeken. Indirect draagt het daarmee ook bij aan het ondernemen.

De activiteiten van het Rijnland Instituut zijn gericht op:

1. Toegepast en praktijkgericht onderzoek
2. Ontwikkeling van curricula
3. Projectontwikkeling en uitvoering

Verder wil het instituut zich richten op de verdere ontwikkeling van nieuwe processen en producten zoals een joint degree op basis van flexibilisering van het onderwijs, doorlopende leerlijnen tussen

de mbo-scholen en hogescholen in de regio en verdere kennisuitwisseling. Uiteraard wil het Rijnland Instituut hiermee aansluiten bij de competenties die vanuit het mkb in de regio worden gevraagd.

Dit masterplan is bedoeld als adaptieve agenda en na twee jaar wordt een tussenevaluatie uitgevoerd. De uitkomsten van deze tussenevaluatie kunnen leiden tot aanpassing of aanvulling van de prioriteiten. Hierna worden prioriteiten beschreven en worden de belangrijkste projecten toegelicht. Naast deze sleutelprojecten is het instituut ook actief betrokken bij kleinere projecten. Om het masterplan overzichtelijk te houden is gekozen deze projecten niet op te nemen.

3.2 Centre of Expertise / praktijkgericht onderzoek

Centre of Expertise

De te ontwikkelen Centre of Expertise beoogt de Duits-Nederlandse samenwerking te versterken door de ontwikkeling van een duurzaam kennisnetwerk voor grensoverschrijdend onderzoek, onderwijs en werk. Enerzijds zal de nadruk liggen op het versterken van grensoverschrijdende netwerken binnen de subsystemen onderzoek, onderwijs en werk om de samenwerking tussen wetenschappers, docenten en tussen bedrijven kwalitatief en kwantitatief uit te breiden. Anderzijds moet de samenwerking tussen de subsystemen worden versterkt om duurzame partnerschappen tussen onderzoek, onderwijs en werk op te bouwen. De doelstellingen zijn het **vergroten van de kennis** van grensoverschrijdend werk, het **verbeteren van de permeabiliteit** in het onderwijs, het verbeteren van de **wederzijdse erkenning** in het onderwijs, het versterken van de ontwikkeling van **binationale educatieprogramma's** en het **versterken van duurzame innovatie**, met bijzondere aandacht voor grensoverschrijdende bedrijfsmodellen.

Operationalisering van de doelstellingen van de Centre of Expertise zien er als volgt uit:

- Personeel van een Duits-Nederlands kennisnetwerk met de belangrijkste onderwijs- en onderzoeksgebieden van de regio. Deze omvatten: Business Development & Startup, Engineering Systems Engineering, duurzame productiesystemen en -materialen, informatiesystemen en IT-systemen, gezondheidszorg, energiebeheer en technologie, toerisme en maatschappelijk werk.
- Verder zijn de volgende dwarsdoorsnedes gepland: **competentie, werk, netwerk en innovatieontwikkeling**. De vermelde onderwijs- en onderzoeksvelden kunnen indien nodig worden aangevuld. In het eerste jaar van het Masterplan worden de onderwijs- en onderzoeksvelden aan wetenschappers toegewezen in relatie met de onderwijs- en onderzoeksbelangen van de deelnemende netwerkpartners.
- Conceptuele inhoudsontwikkeling voor het Duits-Nederlands kennisnetwerk: **Coördinatie** van essentiële (bi) nationale onderzoeksvragen op het gebied van onderwijs en onderzoek. Analyse van mogelijkheden voor grensoverschrijdend onderzoek en ontwikkeling van minimaal één onderzoeksvoorstel.
- Organisatie van een **jaarlijkse conferentie** over binationaal onderwijs- en onderzoeksprogramma's en bijbehorende ontwikkelingsprojecten. Het onderwerp van de conferentie is de presentatie van binationale onderwijs- en onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten, de verspreiding van de verkregen inzichten en de stimulering van binationale samenwerking.
- Uitbreiding van onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten met speciale aandacht voor **interdisciplinair onderzoek en ontwikkeling**, evenals de uitbreiding van de samenwerking in het onderwijs. Voor de onderwijs- en onderzoeksgebieden is ten minste één opleiding genomineerd aan de Duitse en Nederlandse zijde, waarvoor wederzijdse erkenning van de diensten in vergelijkbare modules contractueel is overeengekomen.

- Ontwikkeling van een **competentiekader** dat belangrijk is voor binationale samenwerking. Hierop voortbouwend, zijn competentieontwikkelingsprogramma's primair ontworpen voor leerlingen, studenten en werkende mensen evenals geïnteresseerde burgers.

De Centre of Expertise staat onder leiding van prof. dr. Wolfgang Arens-Fischer (Hochschule Osnabrück) en er zijn tenminste 3 lectoren verbonden. Deze lectoren zijn verbonden aan de deelnemende onderwijsinstellingen. In 2020 wordt de onderzoeksagenda van de Centre of Expertise opgesteld en vastgesteld.

3.2.1 Ontwikkeling Centre of Expertise 2020-2024

Centre of Expertise ontwikkelingsfase in 2019 en 2020: In 2020 wordt de onderzoeksagenda van het Rijnland Instituut opgesteld en vastgesteld.
2021-2024: Binnen de drie thema's voeren de aangesloten lectoren praktijkgericht onderzoek uit naar a) behoeftes en wensen van het regionale/ Euregionale bedrijfsleven b) ontwikkeling van nieuwe Euregionale competenties en vaardigheden c) de succes- en faalfactoren wat betreft het grensoverschrijdend werken, leren en leven. Verder worden er masterclasses en een jaarlijkse conferentie georganiseerd.

3.2.2 Werkwijze Centre of Expertise

De werkwijze wordt uitgewerkt in de onderzoeksagenda. Deze zal in 2020 worden vastgesteld. Op hoofdlijnen wordt gedacht aan de volgende werkwijze. Op basis van de onderzoeksagenda en de jaarplannen voeren de lectoren samen met studenten en docenten van de deelnemende scholen onderzoeken uit. De personele invulling van lectoren en onderzoekers moet nog plaatsvinden. Aan ieder thema is een lector en programmamanager verbonden. Zij zijn verbonden aan de deelnemende scholen. Per thema is er een kenniskring van docentonderzoekers (uit Nederland en Duitsland) die samenwerken aan de onderzoeken. Met de uitkomsten van deze onderzoeken en de opgedane kennis wordt bijgedragen aan het kennisnetwerk voor het grensoverschrijdend werken, studeren en onderzoeken en de ontwikkeling van Euregionale curricula voor het beroepsonderwijs. Het instituut laat ook wetenschappelijk onderzoek uitvoeren en schakelt indien nodig collega's van universiteiten in.

3.3 Thema technologie, energie en zorg

Doelstelling Rijnland Instituut op het thema technologie en zorg

Aan beide kanten van de grens is het voor werkgevers een uitdaging om goed opgeleide technici en zorgprofessionals te vinden. **Het Rijnland Instituut zet netwerken op om werkgevers en opleidingen van de beide kanten van de grens te verbinden.** Het organiseren van grensoverschrijdende ondernemersnetwerken en het opzetten van gezamenlijke opleidingen (double degrees) op mbo en hbo zijn voorbeelden van de ondersteuning die het Rijnland Instituut kan bieden. Het instituut **stimuleert de ontwikkeling van grensoverschrijdende opleidingen**; de realisatie van de grensoverschrijdende ICT-Academie is een concrete uitwerking van deze opdracht. Het kennisinstituut voert onderzoeken of onderzoeksprogramma's uit die gericht zijn **op het ontwikkelen van Euregionale competenties.** Met de uitkomsten van deze onderzoeken en de opgedane kennis beoogt het kennisinstituut – samen met de onderwijsteams – om Euregionale curricula voor het beroepsonderwijs te ontwikkelen. Deze beoogde opleidingen zullen gericht zijn op gereguleerde en niet gereguleerde beroepen binnen de technologie, zorg of onderwijs. Het instituut stimuleert samenwerkingsverbanden en technologie-opleidingen met een focus op:

- a. Circulaire economie / biobased economy / duurzame economie
- b. Energie en energietransitie

c. Industrie 4.0 en ICT/digitalisering

Vanuit zorg wordt ook gewerkt aan de Blue hubs, de Drentse gezondheidsbeweging. Dit is een 'crossover-project' dat beschreven is onder toerisme. De hierna volgende grensoverschrijdende projecten worden getrokken door de **programmamanager technologie, energie en zorg** en worden samen met medewerkers van de aangesloten onderwijsinstellingen uitgevoerd. De werkwijze van de uitvoering van projecten wordt toegelicht in paragraaf 3.7.

3.3.1 Thema technologie, energie en zorg

Hieronder worden belangrijkste projecten van thema technologie, energie en zorg behandeld.

In 2021 wordt samen met Hochschule Osnabrück/Prof. Dr. Andrea Braun gekeken welke mogelijkheden er voor **gezamenlijk opleiden** zijn. In 2022 wordt behoeftenonderzoek uitgevoerd. In 2023/24 is de ambitie om gezamenlijk op te leiden/implementatie.

Er wordt **één techniekopleiding (mbo)** opgezet. Deze opleiding wordt opgezet op basis van Euregionale competenties en een nieuw curriculum. Dit hangt samen met een opdracht van het ministerie van BZK waarin het Rijnland Instituut is gevraagd om een aanbeveling te schrijven voor twee opleidingen in het mbo die gericht is op het ontwikkelen van nieuwe/herziene curricula die rekening houden met Euregionale competenties en 21st century skills. Geef aan welke Euregionale competenties dit zijn. Het gaat om twee opleidingen waar nu al een grote vraag blijkt en blijft als het gaat om geschikt vakpersoneel. Deze opdracht wordt in 2020 opgepakt. In 2021 start de ontwikkeling en uitvoering van de opleiding.

Master Polymer Engineering

Dit is Joint degree in samenwerking met Hogeschool Windesheim en is in september 2019 gestart. Vanuit de master wordt samengewerkt met RUG, WUR en UT. Binnen Interreg project "Advanced Study Program" wordt samengewerkt met Hochschule Osnabrück. Hierbij wordt gekeken naar uitwisseling van deeltijdmasterprogramma's op modulenniveau. In 2021/2022 wordt de master geëvalueerd en wordt onderzocht op welke wijze de ambitie om gezamenlijk op te leiden verder kan worden ingevuld.

Excellentieprogramma

Dit is een excellentieprogramma waarin excellente studenten deelnemen, zij werken hierin multidisciplinair en multi-level samen.

3.4 Thema toerisme

Doelstelling Rijnland Instituut op het thema toerisme

Het Rijnland Instituut ondersteunt en begeleidt het grensoverschrijdend mkb bij allerlei marktgeoriënteerde vraagstukken (zoals behoeftenonderzoeken, marktonderzoeken, etc.). Hieronder valt bijvoorbeeld de samenwerking met Recron, Marketing Drenthe, Provincie Drenthe (afdeling Kunst & Cultuur), Ondernemingsvereniging Emmen, City Marketing Groningen. Rijnland Instituut zorgt ervoor dat het vraagstuk naar de **taal van het onderwijs wordt vertaald en brengt ondernemers en studenten samen en worden** verschillende grensoverschrijdende vraagstukken aan hbo- en mbo-opleidingen gekoppeld om een goede samenwerking tussen studenten en ondernemingen te stimuleren.

Het Rijnland Instituut is ook actief binnen RELOS3. RELOS3 maakt deel uit van het INTERREG Europe programma en houdt zich bezig met internationale kennisdeling op het gebied van best practices in innovatieprocessen. Daarbij heeft gemeente Emmen als partner van RELOS3 gekozen voor het thema innovatie in het Toerisme. In 2018 organiseerde het instituut samen met de gemeente Emmen en SNN een RELOS3-event waarbij verdere grensoverschrijdende samenwerkingsmogelijkheden in de toeristische sector zijn verkend.

De hierna volgende grensoverschrijdende projecten worden getrokken door de **programmamanager toerisme** en worden samen met medewerkers van de aangesloten onderwijsinstellingen uitgevoerd.

3.4.1 Projecten thema toerisme

Hierna worden de belangrijkste projecten op het gebied van toerisme behandeld.

Blue Hub, Drentse gezondheidsbeweging

Samen met het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) en UMCG verkent het instituut de mogelijkheden van de grensoverschrijdende zorg en technologie. Het instituut is betrokken bij het project 'Blue Hub, Drentse gezondheidsbeweging'. Hierbij wordt de voormalige zandwinplas Nijstad bij Hoogeveen getransformeerd. Het gebied moet in de toekomst uitgroeien tot Lido Drenthe, een badplaats en wellnessresort aan het binnenwater. De projectontwikkelaar realiseert een 'man made' Blue Hub en heeft daarbij Alfa-college, NHL Stenden hogeschool, Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN), RUG en mkb-bedrijven betrokken. De multidisciplinaire en multi-level (mbo, hbo en universiteit) samenwerking bij de realisatie van een Blue Hub met regionale ondernemers kan als een voorbeeld dienen voor de regio. Zo'n goed voorbeeld kan vervolgens ook in een inter-Europese context toepasbaar blijken. Het Rijnland Instituut is daarom geïnteresseerd in het creëren van een Proeftuin waar burgers, organisaties, ondernemers, onderwijs en overheid werken aan de **gezondheidseconomie**.

Ontwikkeling Blue hub

Start fase 1 : 2020 verkenning en behoeftenonderzoek onder de paraplu van de HANNN start met een proef/hybride leeromgeving mbo/hbo.

In 2021 implementatie en uitbreiding van sectoren.

In 2022 reflectie en spin off naar andere Blue Hubs in Drenthe gekoppeld aan onderzoek RUG.

In 2023 verkenning en transfer naar Emsland en Duitse regio's.

In 2024 spin-off en verduurzaming van de hybride leeromgeving.

Er wordt **één mbo-opleiding (mbo, waarschijnlijk horeca)** opgezet.

Deze opleiding wordt opgezet op basis van Euregionale competenties en een nieuw curriculum. Dit hangt samen met een opdracht van het ministerie van BZK waarin het Rijnland Instituut is gevraagd om een aanbeveling te schrijven voor twee opleidingen in het mbo die gericht is op het ontwikkelen van nieuwe/herziene curricula die rekening houden met Euregionale competenties en 21st century skills. Geef aan welke Euregionale competenties dit zijn. Het gaat om twee opleidingen waar nu al een grote vraag blijkt en blijft als het gaat om geschikt vakpersoneel. Deze opdracht wordt in 2020 opgepakt. In 2021 start de ontwikkeling en uitvoering van de opleiding.

Excellentieprogramma

Dit is een excellentieprogramma waarin excellente studenten deelnemen, zij werken hierin multidisciplinair en multi-level samen.

3.5 Thema taalverwerving en cultuur

Doelstelling Rijnland Instituut op het thema taalverwerving en cultuur

Bij taalverwerving en cultuur **coördineert het instituut diverse initiatieven** van het mbo, hbo, regionale en lokale overheid en het bedrijfsleven gericht op grensoverschrijdend werken, studeren, onderzoeken en ondernemen. Het doel van deze activiteiten is het **vergroten van de talenkennis en wederzijds begrip van elkaars cultuur** aan beide kanten van de grens. De hierna volgende grensoverschrijdende projecten worden getrokken door de programmamanager taalverwerving en cultuur en worden samen met medewerkers van de aangesloten onderwijsinstellingen uitgevoerd.

3.5.1 Projecten thema taalverwerving en cultuur

Grensoverschrijdende stageplaatsen

Het Rijnland Instituut werkt in het INTERREG-project **PraktiTrans** samen met de Arbeitsagentur, UVW, de Ems-Achse en diverse mbo- en hbo-instellingen. **PraktiTrans** informeert en laat scholieren, werkgevers en studenten kennismaken met de vele opleidingen in het buurland. Dat is essentieel om de kansen op studie en werk aan weerszijden van de grens te ontdekken. In het laatste halfjaar van 2018 namen 387 scholieren en studenten, waarvan 50 Duitsers. Ook 20 docenten namen deel aan het programma van PraktiTrans. In 2019 namen 1267 studenten/scholieren en 169 docenten hieraan deel (cijfers tot en met oktober 2019). Het project is gestart in 2018 en loopt tot eind 2021.

De streefaantallen voor het jaar 2021 zijn 730 deelnemende studenten, 105 deelnemende docenten en 30 deelnemende werkgevers. Dit is het minimumaantal. Voorzien wordt dat er meer studenten worden bereikt.

Leren zonder grenzen

Het '**International Trade Project**' (dit is één van de projecten onder het programma Leren zonder grenzen) dat het Rijnland Instituut in nauwe samenwerking met het Alfa-college en BBS Lingen Wirtschaft organiseert, opent studenten de ogen voor beroeps- en onderwijsmogelijkheden vlak over de grens. Het project maakt deel uit van het INTERREG-programma Duitsland-Nederland 'Leren zonder grenzen'. In april en mei 2019 namen in totaal tachtig studenten deel aan de twee keer tweedaagse uitwisseling tussen beide landen. Dit project wordt komende jaren doorgezet. Het aantal studenten wordt geraamd op:

2020: 80 studenten.

2021: 80 studenten.

Er wordt **een leergang Duitsland studies** ontwikkeld. Deze leergang wordt drieledig: namelijk een leergang voor het mkb en mbo (aansluitend op het 'keuzedeel Duits' als excellent in het curriculum en voor het mkb met een certificaat), een leergang voor het hbo (gekoppeld aan European Studies van NHL Stenden Leeuwarden als minor) en een leergang voor bestuurders

Ontwikkeling leergang Duitsland Studies

Deze leergang wordt opgezet samen met de Thorbecke Academie en Hochschule Osnabrück, Standort Lingen; Voorbereiding in 2020.

Start pilot 2021.

In 2022 spin off en implementatie richting de provincies Groningen en Overijssel.

In 2023/2024 verduurzaming, verbreding en verdieping.

Goethe-certificaat

Dankzij inzet van het Rijnland Instituut kunnen studenten op het Alfa-college bijvoorbeeld in een excellentieprogramma een Goethe-certificaat halen. Het Alfa-college is hiermee de eerste mbo-school in Nederland die dit certificaat mag uitdelen, een grote kans voor studenten en een belangrijke voorbeeldrol voor het Alfa-college.

Er wordt gekeken naar de mogelijkheden voor een Goethe-certificaat voor het Drenthe College. Per september 2021 kunnen studenten van het Drenthe College ook een Goethe-certificaat ontvangen. De ambitie is 100 studenten per jaar.

3.6 Gemeenschappelijke onderwerpen

Grensoverschrijdende competentieontwikkeling en Human Capital zijn gemeenschappelijke onderwerpen die deel uitmaken van alle thema's en die de verbinding tussen de thema's versterken.

Doelstelling Rijnland Instituut op het gebied van grensoverschrijdende competentieontwikkeling

Binnen de drie thema's wordt praktijkgericht onderzoek verricht naar de behoeften van het Euregionale bedrijfsleven en worden nieuwe Euregionale competenties en vaardigheden ontwikkeld. De uitkomsten van de onderzoeken zullen worden gebruikt bij de ontwikkeling van Euregionale curricula voor het beroepsonderwijs. De kennis uit dit onderzoek wordt benut voor de ontwikkeling van twee Euregionale mbo curricula.

Doelstelling Rijnland Instituut op Human Capital

Het bevorderen van het grensoverschrijdend opleiden en werken is de ambitie van het Rijnland Instituut. Het instituut is via de scholen aangesloten bij de diverse Human Capital agenda's. Als voorbeeld: het Alfa-college is aangesloten bij de Human Capital agenda van de regio Zwolle. Het zesde symposium van het Rijnland Instituut (2019) stond in het teken van Human Capital. De ingrijpende veranderingen op het gebied van klimaat, energie, arbeidsmarkt en de digitalisering dwingen overheden, ondernemers en onderwijsinstellingen anders naar het menselijk kapitaal te kijken. De rol van het instituut hierbij is verbinden van partijen, het bieden van informatie via het platform en het ontwikkelen van euregionale competenties.

Samenvattend zijn de belangrijkste projecten op drie thema's:

	Centre of expertise		
	Technologie, energie en zorg	Toerisme	Taalverwerving en cultuur
Competentieontwikkeling en Human Capital	Zorgopleiding/ plegewissenschaft (hbo)	Ontwikkeling van blue hub (cross-over met zorg)	Grensoverschrijdende stageplaatsen, PraktiTrans
	Ontwikkeling techniekopleiding mbo o.b.v. euregionale competenties	Ontwikkeling mbo opleiding o.b.v. euregionale competenties	Leren zonder grenzen / Internationale Trade Project
	Doorontwikkelen master Polymer Engineering		Leergang Duitslandstudies
	Het bevorderen van het volgen van excellentieprogramma's.	Het bevorderen van het volgen van excellentieprogramma's.	Het bevorderen van het behalen van Goethe-certificaat

3.7 Werkwijze Rijnland Instituut

De hoofdlijnen van de werkwijze is als volgt:

Expertgroep

Het instituut wordt bijgestaan door een expertgroep/ Expertenausschuss met leden uit het Euregionale bedrijfsleven en de Euregionale overheden. Deze expertgroep staat onder voorzitterschap van Peter Meiwald (parlements lid Bondsdag) en bestaat uit 26 aantal leden. Hiervan zijn 20 experts Nederlands en 6 experts Duits. Het doel van de expertgroep is het instituut te adviseren over de ontwikkeling en uitvoering van de grensoverschrijdende projecten, het inbrengen van werkveld specifieke expertise en het agenderen van mogelijke onderzoeken en projecten. Jaarlijks komt de expertgroep 2 keer bijeen. Hier wordt vooral met elkaar en van elkaar geleerd en kennis gedeeld. Bij de uitvoering van de projecten wordt de expertise van de experts gevraagd.

In 2020 gaan we nadenken hoe we de Expertgroep 2.0. gaan vormgeven, met meer balans tussen leden uit Duitsland en Nederland.

Programmamanagers

Het Rijnland Instituut beschikt over een vast team van programmamanagers en medewerkers vanuit de aangesloten onderwijsinstellingen. Samen met de aangesloten onderwijsinstellingen worden diverse projecten gericht op grensoverschrijdende samenwerking uitgevoerd. Twee voorbeelden van deze projecten zijn **PraktiTrans 2.0** en **Leren zonder grenzen**. De programmamanagers begeleiden (onderdelen van) het project, hebben zicht op ontwikkelingen en trends op hun vakgebied en beschikken over een relevant netwerk. Het instituut heeft een groot netwerk in de euregio, bestaande uit vele partners en warme relaties. Het instituut werkt multidisciplinair en multi level (mbo/hbo) in co-makership met de partners. In het onderwijs en de projecten worden verschillende disciplines samengebracht (21e eeuwse vaardigheden en het combineren van disciplines zoals Techniek met Toerisme en Zorg). Dit op basis van de behoefte vanuit de markt. Met de uitvoering van programma's en projecten verbindt het Rijnland Instituut partijen als volgt:

A. Vraagarticulatie casusinbrenger

Samen met de partners die het vraagstuk inbrengen formuleert het instituut een concrete probleemstelling en de beoogde opbrengsten. Het instituut gaat met de casusinbrenger na welke personen en onderwijsinstellingen bij kunnen dragen aan de beantwoording en oplossing van de probleemstelling. Met deze personen en betrokken onderwijsinstellingen worden afspraken gemaakt over inzet, betrokkenheid, tijdsinspanning en andere relevante voorwaarden. Dit leidt tot een projectplan of als het vraagstuk complexer is tot een programmaplan. De programmamanager vanuit betrokken onderwijsinstelling ziet toe dat deze afspraken worden uitgewerkt en verbindt de casusinbrenger met sleutelpersonen binnen de instelling of opleiding.

B. Monitoring voortgang programmaplan of projectplan

De uitvoering van het projectplan of programmaplan is maatwerk en is afhankelijk van de complexiteit en impact van het vraagstuk en het aantal betrokken partijen. In overleg met de casusinbrenger en de betrokken onderwijsinstelling maakt het Rijnland Instituut afspraken over de wijze waarop de monitoring van het project of programma wordt ingericht.

C. Uitvoering projecten en programma's

In deze fase gaan de betrokken onderwijsinstelling, de casusinbrenger en eventueel andere partijen aan de slag met het beantwoorden van de probleemstelling. De aanpak is maatwerk en kan bestaan uit een onderzoek, het ontwikkelen van pilot, het ontwikkelen van onderwijsmodulen, het verzorgen van een training, etc.

D. Kennisdeling/ Valorisatie

De uitkomsten c.q. oplossingen worden gedeeld via de platformfunctie van het Rijnland Instituut. Kennisdeling kan onder meer plaatsvinden via de website, publicaties of symposia. De uitkomsten kunnen ook worden verwerkt in de opleidingen van de aangesloten onderwijsinstellingen. Concrete voorbeelden van uitgevoerde projecten op basis van bovenstaande stappen zijn de Competentie Atlas en ICT Academie.

Jaarverantwoording

Jaarlijks stelt het instituut een jaarverslag op waarin de inhoudelijke resultaten en inzet van middelen worden verantwoord. Het verslag wordt opgesteld door de leiding van het Rijnland instituut zijnde Richard Delger en Cigdem Zantingh.

Strategie

Als onderdeel van de manier van werken van het Rijnland Instituut past het ook om aan te geven dat samenwerking wordt gezocht met aanpalende regio's en kennisinstututen. Zo is er in 2020 opnieuw overleg en afstemming voorzien met de zuidelijk gelegen Euregio, waar onder meer Enschede in participeert. De inzet is om te bezien of we van elkaar kunnen leren, eventueel samen projecten kunnen benoemen.

Zo zijn er ook goede contacten met de Katholieke Universiteit Nijmegen op het gebied van euregionale samenwerking en studies.

In 2020 zal dit een vervolg krijgen.

4 Rollen en doelgroep Rijnland instituut

4.1 Rollen Rijnland Instituut

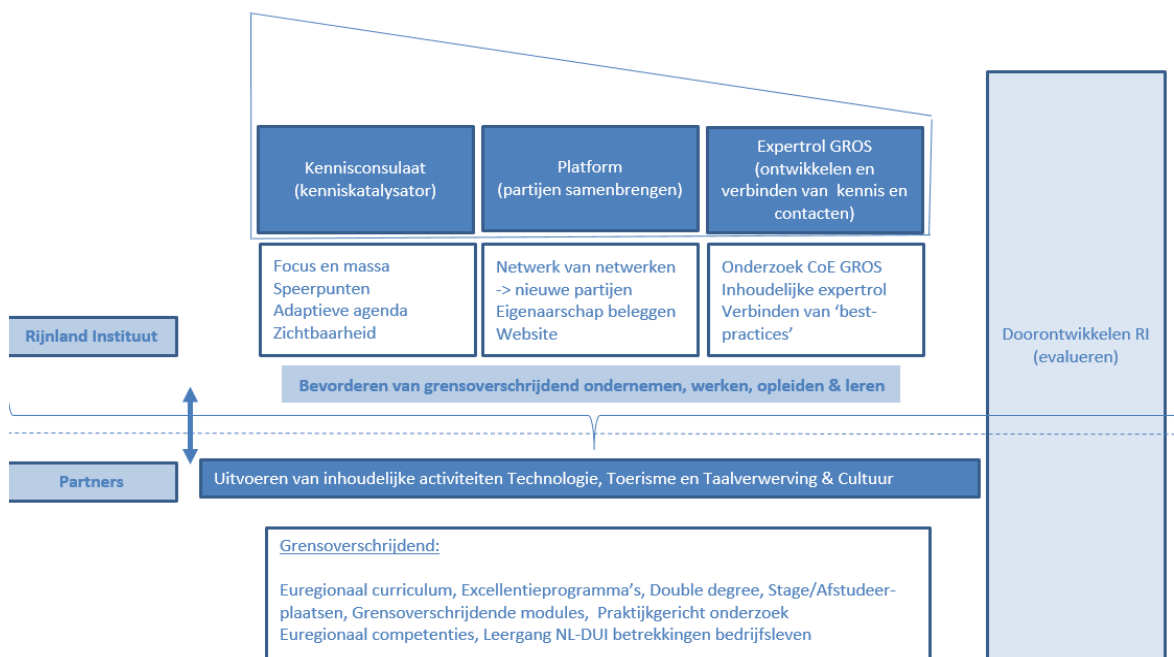
Het instituut vult de maatschappelijke betekenis in door op te treden als een **'kennisconsulaat' (1)** met een adaptieve agenda ter versterking van de arbeidsmarkt, het ondernemerschap en het beroepsonderwijs in de grensregio. Voor zijn partners vervult het instituut de functies van

- kenniskatalysator, kenniskatalysator past bij de rol van kennisconsulaat
- aanjager, aanjager past bij het bieden van een platform
- ontwikkelaar/onderzoeker en verbinder van kennis en contacten, dit past bij de expertrol.

Om de rol van kennisconsulaat goed in te vullen biedt het instituut een **platform (2)** aan om kennis, contacten en projecten aan beide kanten van de grens te verbinden.

Het instituut voert geen eigen onderwijsprogramma's uit maar versterkt zijn partners door deze met elkaar in contact te brengen of kennis te laten delen. Door het verbinden van partners draagt het instituut bij aan nieuwe samenwerkingsverbanden en realiseert het 'multiplier' effecten ter bevordering van het grensoverschrijdend opleiden en werken.

Het instituut vervult een **expertrol (3)** inzake grensoverschrijdend opleiden, scholen en werken. Met de **Centre of Expertise** wordt deze rol van het instituut steviger. Het gaat niet alleen om het verbinden van kennispartijen, maar ook het zelf **ontwikkelen** van toegepaste kennis met betrekking tot het grensoverschrijdend werken, leren en leven. Op basis van de onderzoeksagenda wordt onderzoek verricht en ondersteunt het instituut bij innovaties in processen en producten binnen de drie thema's. De rol **van ontwikkelaar/onderzoeker** wordt daarmee versterkt en wordt belangrijker. Met de Centre of Expertise wordt Rijnland Instituut een kennisnetwerk op het gebied van Euregionaal leren en werken voor het beroepsonderwijs, bedrijfsleven en overheden.

Afbeelding 3. Weergave Rijnland Instituut met samenwerkingspartners

4.2 Doelgroepen

De eindgebruiker is de student/werknemer aan beide kanten van de grens die adequaat grensoverschrijdend en arbeidsmarktrelevant moet kunnen leren en werken. Het instituut bereikt indirect deze eindgebruiker. Het instituut draagt bij aan vergroting van de kennis over de Euregionale kennis-economie en versterkt daarbij de kansen voor docenten/studenten en werknemers/werkgevers. De directe gebruikers zijn partners waarmee wordt samengewerkt: overheden, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven. Een deel van deze directe gebruikers participeert ook in het instituut.

Indachtig de rol van kennisconsulaat richt het instituut zich nadrukkelijk op het creëren en onderhouden van partnerschappen met onderwijsinstellingen, bedrijven en overheden om het grensoverschrijdend werken en leren te bevorderen.

Zoals eerder genoemd, worden er stappen ondernomen een deel van het Rijnland Instituut tot een Centre of Expertise Euregionalisering door te ontwikkelen. Met deze ontwikkeling zal het Rijnland Instituut behalve een kennisinstituut ook een centrum voor expertise zijn, met het doel de grensoverschrijdende regio te vitaliseren en Europese burgers op te leiden die in internationale context leven en werken. Hierbij wordt bedoeld op een wisselwerking tussen de vitaliteit van de regionale economie, de vitaliteit van mens en maatschappij en de vitaliteit van de educatie in de regio en speelt ook internationalisering een rol. De ontwikkeling vindt in samenwerking met de Thorbecke Academie, Hochschule Osnabrück Standort Lingen, Euregio Gronau en de afdeling International Affairs Stad Groningen plaats.

Beroepsonderwijs

Er wordt samengewerkt bij het aanbieden en ontwikkelen van arbeidsmarktrelevante scholing en Bildung voor een Euregionaal grensoverschrijdende leef-en werkcultuur. In het beroepsonderwijs worden de curricula ontwikkeld waarin aandacht wordt besteed aan de Duitse en Nederlandse (vak-)taal en cultuur. Ook worden er gezamenlijke leerwegen opgezet tussen Duitse en Nederlandse onderwijsinstellingen op zowel mbo als hbo-niveau. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met European studies van NHL Stenden voor de ontwikkeling van de Duitsland leergang.

Bedrijfsleven

Er worden partnerschappen aangegaan met het bedrijfsleven aan beide kanten van de grens om elkaars mogelijkheden te verkennen en te concretiseren. Met name valt hierbij te denken aan het gezamenlijk gebruik maken van faciliteiten en modulair en duaal opleiden, in het kader van leven lang leren. Omdat in Duitsland het bedrijfsleven gecentreerd is om hogeschole, zijn deze de eerste aanspreekpartner voor het Rijnland Instituut.

Overheden

De overheden aan beide kanten van de grens spelen een faciliterende rol en maken vanuit die optiek deel uit van het netwerk. Als versterking van het grensoverschrijdend kennisnetwerk voor regionale ontwikkeling in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland werkt het instituut samen met overheden en semioverheden zoals gemeentes, provincies, Landkreis, arbeidsagenturen/UWV, Euregio en Ems-Achse.

Samenvattend: Het instituut houdt zich bezig met grensoverschrijdende thema's, die aan beide kanten van de grens weerklank vinden. Het instituut verbindt hierbij young professionals en ondernemers, overheid, onderwijs en maatschappij in de euregio.

5 Organisatievorm en middelen

5.1 Governance in ontwikkeling

De afgelopen jaren heeft het Rijnland Instituut sterk ingezet op de ontwikkeling en samenwerking. De huidige governance heeft de vorm van een netwerkstructuur, waarbij er sprake is van een convenant/overeenkomst. Geconstateerd wordt dat de huidige vorm resulteert in een bepaalde vrijblijvendheid. Deze losse vorm van binding vertraagt het aangaan van toekomstbestendige relaties (met name aan de Duitse zijde), wat resulteert in een onevenwichtige participatie. Het beeld van een kennisconsulaat dat aan beide kanten van de grens acteert vraagt een evenwichtiger participatie van Duitse onderwijsinstellingen in het samenwerkingsverband. Ook groeit de behoefte aan andere vormen van verbinding, zoals associate partnerschappen.

Een randvoorwaarde bij doorontwikkeling van de governance is dat gewaakt wordt voor invloed van verschillende belangen die komen kijken bij het aansluiten van andere organisaties dan onderwijsinstellingen, zoals bedrijven en overheidsinstanties. Subsidiegelden dienen sterk gescheiden te blijven. De professionalisering zit in het beter benutten en aansluiten op elkaars netwerken aan beide kanten van de grens, heldere rol- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen het instituut en de partners (wie is waarvoor verantwoordelijk), het meer verkrijgen van (bestuurlijke) commitment en praktisch zaken die onder meer samenhangen met goed projectmanagement.

De stapsgewijze versterking en inbedding van de governance loopt parallel met de inhoudelijke doorontwikkeling van het Rijnland Instituut. Op korte termijn is het doel de bestaande structuur en afspraken tussen de samenwerkende scholen te versterken, met input vanuit de Duitse onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. Met name de samenwerking vanuit de beleidsmatige (sociaaleconomische) agenda, het bestuurlijke aspect (governance), als vanuit de inhoud (activiteiten) met de Duitse partners staat als volgende fase in het verschiep. Het Rijnland Instituut verkent daarom de mogelijkheden voor de doorontwikkeling van de governance. In 2020 zullen daartoe voorstellen worden ontwikkeld hoe een volgende stap in versterking governance eruit zou kunnen zien.

5.2 Capaciteit en middelen

In onderstaand overzicht is de begroting van het Rijnland Instituut opgenomen.

Begroting 2020 Rijnland Instituut

De activiteiten zijn gekoppeld aan een personele inzet van rond 10.400 uren, als volgt onderverdeeld:

NHL Stenden Hogeschool	1,70 FTE	€ 119.600
Drenthe College	0,20 FTE	€ 17.600
Hanzehogeschool	0,20 FTE	€ 25.600
Alfa-college	4,00 FTE	€ 248.800
Hochschule Osnabrück	0,20 FTE	€ 10.000
NHL Stenden Hogeschool	Overige kosten	€ 7.500
Totaal	6,30 FTE	€ 429.100

Toelichting:

De kosten bestaan voornamelijk uit het organiseren en coördineren van grensoverschrijdende activiteiten, het ontwikkelen en uitvoeren van events, wervings- en marketing activiteiten en ontwikkelen, begeleiden en onderhouden van grensoverschrijdende netwerken en bijeenkomsten.

Dekkingsplan

NHL Stenden Hogeschool	€ 50.000
Drenthe College	€ 17.600
Alfa-college	€ 29.500
Provincie Drenthe	€ 90.000
Gemeente Emmen	€ 50.000
Hanzehogeschool	€ 25.600
Ems-Achse organisatie	€ 48.700
Provincie Overijssel	€ 50.000
Ministerie van BZK	€ 25.000
Hochschule Osnabrück	€ 10.000
Interreg: Lernen ohne grenzen	€ 10.600
Interreg: PraktiTrans 2.0	€ 22.100
Totaal	€ 429.100

Toelichting:

De onderwijsinstellingen leveren zogenaamde "in kind" bijdragen.

De subsidies komen vanaf 2020 van Provincies Drenthe en Overijssel en Gemeente Emmen. Daarnaast zijn er projectsubsidies van het min. van BZK, vanuit Europa (Interreg voor Lernen ohne grenzen en voor PraktiTrans 2.0) en een bijdrage van de Ems-Achse organisatie.

Bijlage 1: Overzicht van relevante ambities en beleidsprioriteiten Duitsland-agenda provincie Drenthe en provincie Overijssel

1. Provincie Drenthe

In de Duitslandagenda¹⁸ van de provincie Drenthe zijn ambities geformuleerd voor de intensivering van de samenwerking met Duitsland. De provincie streeft daarbij naar meer **culturele en economische** wisselwerking met de oostburen. De beleidsprioriteiten zijn beschreven vanuit de thema's: Ondernemen, Werken en Studeren, Verkeer & Infrastructuur, Ruimte & Energie, Toerisme & Recreatie en Taal & Cultuur.

(Inter)nationale kansen benutten

- Met de Duitslandagenda zet de provincie in op Duits in het onderwijs en **het wegnemen van drempels en belemmeringen in de grensregio**.
- De provincie wil Europese kansen én middelen voor het realiseren van de Drentse beleidsdoelstellingen.
- De provincie werkt, daar waar het meerwaarde biedt, samen met de noordelijke provincies en steden, de Regio Groningen-Assen, Regio Zwolle, Twente en Duitsland.
- De provincie ondersteunt ondernemingen met export door het programma 'Ik Ben Drents Ondernemer'.

Onder het thema **ondernemen, werken en studeren** zijn onder meer als beleidsprioriteiten opgenomen:

Beleidsprioriteit 1: Stimuleren grensoverschrijdend ondernemerschap

Vanuit ons economisch beleid stimuleren wij ondernemers om over de grens zaken te doen. Door bij te dragen aan een goede informatievoorziening, een sterk innovatieklimaat en een optimale aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Een sterkere samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid kan het grensoverschrijdend ondernemerschap een verdere impuls geven.

Beleidsprioriteit 2: Faciliteren werken over de grens

Om werken over de grens goed te faciliteren, is een regionale arbeidsbemiddeling voor het hele grensgebied noodzakelijk. Door gemeenten, het UWV en de Agentur für Arbeit samen te laten werken op één fysieke locatie met Duits-Nederlandse teams geven wij gezamenlijk inhoud en vorm aan grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid en realiseren wij onze gedeelde ambities.

Beleidsprioriteit 3: Optimaal ontsluiten onderwijsaanbod

Om onbekendheid met elkaars onderwijssystemen op te heffen, moet worden gewerkt aan geautoriseerde beschrijvingen van beroepskwalificaties en worden gezien waar procedures voor gelijkgeschakeling kunnen worden versneld. Ook wordt ingezet op meer grensoverschrijdende stages, vooral in het MBO. Maar ook in het HBO liggen er kansen, bijvoorbeeld op het gebied van gezamenlijk duaal opleiden of door het ontwikkelen van gezamenlijke masterprogramma's. NHL Stenden Hogeschool in Emmen werkt daaraan succesvol met de Fachhochschule Osnabrück in Lingen.

Onder het thema **Ruimte & Energie** is onder meer als beleidsprioriteit opgenomen:

Beleidsprioriteit 7: Realiseren grensoverschrijdend energiesysteem

Samen met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel en de deelstaat Nedersaksen streven wij naar de totstandkoming van één gezamenlijk grensoverschrijdend energiesysteem. Een verbond

¹⁸ Drentse Duitslandagenda 2017–2020; Mensen verbinden. Samen groeien. Provincie Drenthe.

dat zich op Europees niveau positioneert als één innovatieve en ambitieuze energie- en klimaatregio. Met een focus op het bevorderen van R&D en valorisatie. Gericht op duurzame energieopwekking, energiebesparing en intelligente energienetwerken.

Onder het thema **Toerisme & Recreatie** is onder meer als beleidsprioriteit opgenomen:

Beleidsprioriteit 8: Bevorderen samenwerking en grensoverschrijdend toerisme

Om het aantal bezoekers uit Duitsland naar Drenthe substantieel te verhogen, focussen wij op nieuwe maatregelen om dit te realiseren. Drenthe herbergt tal van interessante toeristische evenementen en dagattracties. Wij bekijken hoe wij deze leisure-attracties beter kunnen ontsluiten voor Duitse gasten, samen met Marketing Drenthe en de Toeristische Informatie Punten.

Onder het thema **Taal & Cultuur** is onder meer als beleidsprioriteit opgenomen:

De onbekendheid met de Duitse taal en cultuur is nog vaak een drempel. Daarnaast is de Duitse bestuurs- en werkcultuur in de stijl en vorm waarin Duitsers onderling samenwerken sterk afwijkend van de manieren waaraan we in Drenthe gewend zijn. Dit leidt nogal eens tot miscommunicatie. De taalbarrière mag daarbij niet worden onderschat. Door over en weer elkaars taal te verstaan, worden verbindingen sneller gelegd. De barrières door verschillen in taal en cultuur lijken de afgelopen jaren niet te zijn afgenomen. Er is meer aandacht en expertise nodig om de kennis van de Duitse taal onder de Drentse bevolking te bevorderen. En om initiatieven te initiëren die het bewustzijn van de Duitse cultuur vergroten. Niet alleen voor leerlingen, ondernemers of werknemers, maar voor alle inwoners.

Beleidsprioriteit 9: Vergroten kennis van de buurtaal

Een belangrijk speerpunt voor het vergroten van de kennis van de Duitse taal is het al aanbieden van Duits in het basisonderwijs. Wij zetten daarom in op programma's om buurtaalonderwijs op basisscholen te stimuleren en beschikbaarheid van kwalitatief lesmateriaal te vergroten. Daarnaast maken we ons sterk voor een grotere rol van Duits in het MBO.

Beleidsprioriteit 10: Bevorderen bewustzijn van cultuurverschillen

Elkaar en elkaars cultuur leren kennen draagt eraan bij om over en weer begrip te kweken voor verschillen in de manier van leven, besturen en werken. Wederzijdse bereidheid om met die verschillen rekening te houden is een voorwaarde voor een duurzame Drents-Duitse relatie. Evenals het openstaan voor elkaars opgaven en belangen. Een van de doelstellingen van het in 2016 opgerichte Rijnland Instituut is het vergroten van de kennis van de Duitse cultuur en werkvormen. Bij studenten, docenten, ondernemers, bestuurders en politici.

2. Provincie Overijssel

Voorbeelden van een aantal actiepunten uit de Europa agenda zijn:

- In het Euregionaal arbeidsmarktpact zijn lokale en regionale (NL én Duitse) arbeidsmarkt- en scholingsinitiatieven bijeengebracht ter ondersteuning van de realisatie van één **grensoverschrijdende arbeidsmarkt**. Het pact verbindt de stakeholders op het gebied van de grensoverschrijdende arbeidsmarkt, in eerste instantie op lokaal en regionaal niveau.
- INTERREG V A projecten als "**Leren zonder grenzen**" (gericht het grensoverschrijdend opleiden van ROC-studenten) en "**Cross-border talent**" (gericht op grensoverschrijdende stages en traineeship van Hbo-studenten)
- Leren en werken in Duitsland: **Duitse taal en cultuur in het onderwijs**. Het in ontwikkeling zijnde INTERREG V A project "Buurtaal" moet zorgen voor de betere positie van de Duitse taal in het primair onderwijs in Twente en dit is een belangrijke voorwaarde om de kansen op de Duitse arbeidsmarkt te vergroten.